

ХАЛХЫМГ ҮНН

1920 жил
эвлэж харсмын

КПСС-ин Халхымг таңһчин комитетин, Халхымг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхэтн!

Мөрн жил

1990

Така

сарин

20

Басц өдр

№ 136. (11149).

Үнн 3 денг.

Советск Союзин Коммунистическ партин УСТАВ

КПСС-ин XXVIII СЪЕЗД ДЕЕР БАТАГДВ

Советск Союзин Коммунистическ парт — цуг кумн-эмитни зөөрэр болн коммунистическ идеалар уулгдсн программн күцлмүдиг бээдл-жирһлд тохралһна төлэ сэн дүр-ни эвлэж АССР-ин граждандмудыг негдүлжэх политич-еск организац. Марсисин, Энгельснн, Ленинн идеямүдиг үүдэгч кевар делгүрлэд, олна девшлтэ ухан-тоолерин күцэмжсиг олзлад, интернационализм харсад, эч парт эврәннн күцт гиж ори-нутгт гумани, демократическ социализм үүдэлһнг, күүнэ сулдан, цуг халхин делгүрлгин төлэ таал тетһлһнг тоолжана. КПСС кәдлмшч классин, крестьянстани, интеллигенциин болн социалистическ хаалһд итклтә социальн нань чиги багмудын сә хәәлһнг тох-раж харсжана, граждандсн зөвшөрсн бээдл болн ола иел-эмитни советск обществин хамцлтыг күдженә.

КПСС эврәннн кәдлмшан Программин болн Уставн үлд күчәнә. Парт, терүнә цуг организац АССР-ин Конституциин, союзн, автономн республикудин Конституциин болн советск заадын кемжәнд үүлднә.

1. Партин гешүд, теднә зөв болн даавр

1. 18 нас күрсн, партин программиг таасжах болн Уставн күцэмжәх, терүнә эвлэж организацсн негднн

кәдлжәх, партин материалн средствәср дөнижәх АССР-ин граждандсн КПСС-ин гешүн болж чадхмн.

2. Партин цуг гешүд эдл зөвтә. КПСС-ин гешүн им зөв эдлнә: партин дотр-дундын болн назадын политическ, партин дотр-дундын бээдл-жирһлнн термүдиг темтгәлә лааһад, тер туст сулдан күүндәр кех, шиндәрмүд бәдл-һнд орлцх, эврәннн ола үүлдәрт партинн организац дөнилт болн харсат олалх, партинн органмудт сунһх болн сунһгдх, теднә кәдлмшин тускар зөвләлһ аях, партия амаран чиги органд болн амаран чиги коммунистд үрәлһ өгх, терүг шалһх, амаран чиги партинн инстанци эрлһс болн сүв-селгүд орулж өгәд, терүнәс хәрү ая, терүнә сүв-селгүд, эс гинч терүнә үүлдәрнн эс гинч бийн бәрлһнә туск терәр күүндәр болжасн цагт партинн орг-на кәдлмшг орлцх.

Конституцла болн советск заада ялцәтәһәр үүлд-ринн күцәджәх ола организацсн болн жисәдин кәдл-шг орлцх зөв коммунист эдлнә. КПСС-ин гешүн талдан партьд бәәх зөв уга.

3. КПСС-ин гешүн эврәннн политическ болн культу-кемжәһән өәдлүлх, партин идеямүдиг цәәлж тархат, терүнә программн күцлмүдт күрлһнә болн обществд кү-

рлгч орм тетһлһнә төлэ ноолдх, улсин иньгләтиг батру-лх, күч-кәлсч коллективст болн әмти дунд КПСС-ин го-литическ үзг-хаалһнг дүсүлж күдәх, партинн шиндәрмү-диг күдәх, гешүдин партинн мөнгнә тәвц өгх, күч-кәлсә-ри үлгүр болх, законностиг болн ола моралин кемжәг күдәх зөвтә.

4. КПСС-ин гешүнд орулж авлһн онц-онсар, оржах күүнә эрлһнә ашт күцәгднә. КПСС-ин гешүнд орулж авл-һна туск шиндәрнн эвлэж партинн организацн хург батлж авна, эвнә товчлгч шиндәр болна. Эвлэж лартерганизацин тоолврар КПСС-т оржах күүнә төлэ нег жил күртл бә-агта сәрг хәләлһнә болг, тер мет партин хойр гешүнә иткүдлһн тогтагдж чадхмн.

КПСС-т нег янзата партинн билет үүлднә, партин ге-шүдиг тоод авлһнә диг-даран КПСС-ин ЦК-һар тогтагднә. Коммунист кәдлмшин һәәртан эс гинч терүнә сәдкларн болн эвлэж организацн зөвшәләр бәәх һәәрарн партинн тоод орж чаджана.

Партьд баһ гихдән 30 жил шунмһаһар үүлдсн КПСС-ин гешүнд эвлэж партинн организацн шиндәрәр «КПСС-ин ветеран» гидг күндә нерн зүүлһгдж чадхмн.

Кемр партин гешүн әрүл-мөнднн бээдләрн эс гинч һаса-ри партинн бээдл-жирһлд күцт кемжәнд орлцж чадшго болхла, тустл терүнә эрлһнәс иштә эвлэж партинн органи-зац терүг дангин кәдлмшәс болн гешүнә мөнгнә тәвц өглһнәс сулдхн чадхмн.

5. КПСС-ин Уставнн некврмүдлә эс ирлцжәх үүлдсн болн бийн бәрлһнә төлөдн партин гешүднн КПСС-әс һарлһнас иштә эвлэж партинн организацн сәдкларәр эс гинч деер бәәх партинн органа сүв-селгүдәр КПСС-ин ге-шүн болһнн уурулгднә.

Тер мет КПСС-әс әврә дурарн һарчакһн тускар пар-тинн гешүнә орулж өгсн эрлһәр партин гешүн болһнн уурулгднә, тинм эрлһн эвлэж партинн организацд хәлә-гднә.

КПСС-ин гешүнд орулж авлһнә эс гинч партия һарлһ-һна цагт батлж авсн шиндәр, кемр терүнә тәлә ая орга-низацин тоод бәәх коммунисттерин эрл һарн дууһан өгсн болхла, йоста шиндәр болж тоолгднә.

Партинн дисциплинг болн ола моралин кемжәг авдсн партин гешүднн туст партинн сүрһмжин болн үлмәһн күрлһнә үүлдәрмүд шалһгч темдгүднн эс гинч шоодәрнн бээдл олалгдж чадхмн.

Партия һарлһдсн эс гинч шоодәр авсн күн партин бүр-ткһнә органмудт апелляц орулж чадх зөв эдлнә. Апе-лляц терүг орж ирснәс һавран хойр сарас үлү биш бол-згт хәләгднә.

(Чилгчнә 2-ч халхд).

Советск Союзин Коммунистическ партин XXVIII съездин тогтавр КПСС-ин XXVIII съездин делегатирт өгчәх даалһвр

КПСС-ин XXVIII съезд ори-нутгин болн партин тө-лө негинн йилһгч цагт болә. Политическ тооцан, КПСС-ин ЦК-н тооцанар авсн резо-люц, КПСС-ин XXVIII съез-дин «Гумани, демократиче-ск социализм» гидг прог-раммин герилһнн, КПСС-ин Устав, съездин батлж авсн нань чиги документс партинн хамцлтын, ширжәх обще-ствд чинрәри шин кемжәнд тер һарлһнә төлэ сән үл тог-тажана. Хамгин күнд болн дааврта цем эвлжана — ба-

таж авсн шиндәрмүдән бә-дл-жирһлд тохралһн.

Партинн организацт, күч-кәлсч коллективст, ола дэ-глһнә средствәст съездин шиндәрмүдиг шунмһаһар цә-әлһх болн пропаганда дә-әлһәр эврәннн делегатирт КПСС-ин XXVIII съезд өг-чәнә.

Партин хәвин төлә, ори-нутгт политическ бәәдлг батрулһнн төлә съездин до-кументснн принципальн чинринн мөдүлж цәәлж өгх кергтә.

Бәәрн һазрмудт бүрдәм-

жин-политическ болн идео-логическ кәдлмшинн ондәрүл-һнд тустл бийсн орлцх, КПСС-ин XXVIII съездин шиндәрмүд күцәлһәр тодрха керг-үүлдәрмүд ухалж авл-һнн болн күцәлһнд эврәннн сукһәрнн округудын партинн комитетмүдт болн эвлэж ор-ганизацист сәәнар негд болх зөвтә.

Цагин некврлә болн хүвр-жәх политическ системд пар-тин шин бәәдлә ирлцх зөв-тә КПСС-ин иргч Програм-мин учр-утхин тускар өгд-сн сүв-селгүдәр партьд ке-

рг-терин күүндәрнн сәдклар-чир болн бүрдәзәчир болх зөвтә.

КПСС-ин ЦК, КПСС-ин ЦКК, союзн республикудин Компартиясин ЦК-с, партин крайкомс, обкомс, окруж-мс, горкомс болн райкомс партинн комитетмүднн прә-пингү пленумсин болн ком-сәсмүднн кәдлмшг, КПСС-ин XXVIII съездин шиндәрмү-диг кәцәлт угаһар болн дү-сүлэд күцәлһнә ил кәдлмшг съездин делегатирт орлц-лһнг халәх зөвтә.

КПСС-ин XXVIII съездин резолюц Чернобыльск АЭС-т болсн зеткртә йовдлд болн терүнә ашиг уга келһнә кәдлмшин йовудт өгсн политическ үнлһнә тускар

Бидн, КПСС-ин XXVIII съездин делегатир, Черно-быльск аюлас кәлтә зеткртә харһсн Белоруссин, Украин-н, Әрәсән Федерацин сәлд әмтнә зовалгинн сәәнар ме-дәд болн хуаалцад, терүг цуг мала улсин зовлн гинч тоолжана.

АЭС ухалж һарлһнд, то-сәлһнд болн олзлалһнд орлц-сн әрм нүүрагч номтирин, министрәстәсин болн ведом-ствесин һардәчирин дөгд бий-дән иткән деегүр сананас болн деер уга йовдлас, ато-

Аюла харһсн райодт со-циальн чинәртә бәәдл икд-жана. Чинәртә бәәдл өсөлһд Чернобыльск аюлын нег таригт удаи цагт болн ләв-учр угаһар нууһад бәәсн, терүг эдл бийәр үнәсн, нег үлү медицинск халтар, нег тарин зөвтә бәәсн.

келһнә йовудт зовлн үзсн нуг граждандмудт, тер тоод пергә уаст, нань угаһар ки-лмжан өгх кергтә.

Аюла харһсн райодын әмтид хамгин икәр килмжан болн оньһан өгтн гинч тәд-

КПСС-ин XXVIII съездин резолюц Багчудын туст КПСС-ин Политикин тускар

Социалистическ общест-
вн. Коммунистическ партин
хэв-жирлэ ик кемжэнд баг-
чудас иштэ йилхэднэ. Терү-
нэ шунмһа хэлэц, социальн
бээдл нэсг тоотари орн-нут-
гт политическ бээдлгт йил-
нэ.

Дорас өсж йовх үйин туст
ола-тусга, нн-негн политик
ухалж тогталһиг болн ирлн
күцэлһиг түргдүхх кертэ
гнж сьезд тоолжана. Тер
политик онц күүнэ цуг хал-
хин делгратин төлэ, баг на-
ста амтнэ бээдл-жирлһн кү-
дмүдиг күцэлһнэ, теднэ по-
литическ, социальн-экономи-
ческ шунмһа үүлдэрт оолл-
һна төлэ ил таал болн ур-
мд үүдэлһиг тетхэ зөвтэ.

1. Багчудын туст КПСС-
ин политикни түрүлгч зөрү-
лтэс. Багчудын туст партин
политикни эи политикниг госу-
дарствени оргнамуд ухалж
бээдлһнд болн күцэлһнд пар-
тийн оргназац болн ком-
мунистир орглһна. тер мет
багчудла төлнө кежэ эрн
биш кедлмһин эв-арһар кү-
цэгдх зөвтэ гнж сьезд тоол-
жана. Эи кедлмһн баг-наста
үйд күцэлһн итлһнэ, баг-
чуд болн терүнэ оргназац
политическ үүлдэр тустан
күцэлһиг күцэлһнэ, теднэ
керт-термүдт хажуһас орал-
һиг буршалһна үл-сүүрт кү-
цэлһнэ.

Багчудла өргн күүндэр
келһиг, социалистическ ха-
лһ шүүж авсн багчудын цуг
оргназацла болн жисэдлэ
некцлгт барлһиг КПСС дөн-
жана, олон чидмүдиг хам-
цалтын үгс бэржэж багчудын
негдлгсиг дөнжэе бээдлэ. Баг-
чудын төрмүд хахлһнд го-
сударствени оргнамудын болн
олна оргназацсиг илчл-
һиг негдүххин төлэ сьезд
дууһан өгчана.

Багчуд дунд эвэрһн шун-
мһа кедлмһар КПСС үүл-
дэрин терүнэ программигт баг-
чуд дөнжлһиг күцх, пар-
тийн зөргөлд шун чидмүд
орж ирлһнэ төлэ таал тог-
тах, политическ болн олон
үүлдэрт теднэ ил дөнгөн
күргх, терүнэ ашг олон болн
государствени бээдл-жир-
лһн цуг халхисг нэсэргн
батуралһна төлэ таал тог-
тах.

Өрдм-сурһулийн болн ку-
льтурийн хаххисн түрүлгч
делгратинг, багчуд дунд со-
циалистическ илеймүд, цуг
күмн-эйтнэ зөөр батлһиг,
Советск Союзин улсин редн-
амтин болн культури аь-
асмудыг теднэ гүүнэр дасж

авлһна үлд кевүдт болн күү-
нд патриотическ, гражд-
анск авг-барц. Терскан хар-
лһнд белн боллһиг сурһмжл-
һиг КПСС дөнжана. Өрк-
бүлһн шажнавьдн үл-сүүрт
делгратин болн батрулһн,
дорас өсж йовх үйин сурһ-
мжлһнд терүнэ тавциг вад-
лүлһн олон сурһмжн ул-
нэ болх зөвтэ.

Багчудын туст партин по-
литикни төрмүдэр КПСС-ин
ЦК-н, бээрн партийн коми-
тетмүдн комиссьмүд үүдэл-
һн туста болх гнж сьезд
тоолжана.

2. Багчудын туст КПСС-
ин политикниг күцэлһнэ эв-
арһ. Багчудын политикниг
тогталһна болн күцэлһнэ,
региональн болн кел-э-амт-
ни онцрлтыг учртан явах
ола-тусга социальн, эконо-
мическ, юридическ эв-арһ
государствэ цуг кемжэнд, се-
лана болн поселкни Советас
авн СССР-ин Деед, Совет
болн СССР-ин Министрмү-
дн Совет күртл, тогталһиг
сьезд дөнжана. багчудын
төрмүдэр үүлдэжх законода-
тельн болн кулгач йоснз ор-
ганмудт бүрдэс тогталһн
гнж тоолжана. Багчудын по-
литикни тогталһнд болн күцэл-
һнд багчуд бийсн шунм-
һаһар орлһнн ик чингтэ,
болн ан туст ВЛКСМ-д, баг-
чудын нань чигн оргназац-
ст баг наста үйин туст бээх
государствени даалһермуд
зүүлһгдэ ав уга.

Багчудын государственн
политикни нинг элчлһин тус-
кар СССР-ин Зана болн со-
юз республикндин закар
түрүр батлж авх кертэ,
багчудын туст ирлжэж ор-
мативс болн социальн үзм-
жс ухалж бээдлһиг, соци-
альн-экономическ делгратин
союзн, республиканск болн
региональн аурасг шунмһа
багчудын эгс орулһиг түр-
гдүхх кертэ гнж сьезд тоо-
лжана.

3. Багчудын социальн төр-
мүд хахлһн. Баг наста үй-
ин духовн болн физическ
делгратин; үрнэ зөвиг тет-
клһнэ болн харслһнэ; баг-
чудыг кедлмһар тетклһнэ
болн терүг күч-көлсид бел-
лһнэ; баг наста нивалидү-
диг олон реабилитацин; бич-
кдүдн болн багчудын төлэ
эд-тавр болн тусмж зөрл-
һиг эргэүдлһнэ; багчудын
келдмһиг учртан авч гермүд
тосхлһнэ; багчудын өрн бүл-
мүд дөнжлһнэ; баг наста би-
лгтэ амтиг хэж авч, теднэ
делгратин; март дөнгөн
багчудын залһлдаг делграт-
ин.

хорондан залһлдаг үүлдэ-
ул-сүүрт харлһнэн бүрдэ.
Партийн политик бээдлһнд
болн күцэлһнд терүнэ гнж
биш орлһнэ туст пар-
сийн комиссэтта бээдлэ.
Нинцаг бүрдэмжн-пери-
одическ халхар шинрүлһнд,
терүнэ бийһнэ делгратин,
баг наста амтнэ онцрлһнэ о-
лон ухан-седклэ ирлжэх
келдмһин ляниг болн эи-
ринг йерүлһнэ төлэ ил
үүдэлһнд залгдсн комсомол-
һын илчлгсиг КПСС-
ин сьезд дөнжана. Зуг баг-
чудын сз хахлһиг тохржэх
болн харсжах, тустан үүл-
дг, демократическ болн се-
кэта оргназацс, терүнд баг
наста коммунистир шунм-
һаһар кедлгс оргназацс
КПСС бийһн шунмһаһнэ тө-
лэ чидл авч чадхмн.

Кадрмуд сурһлһнд эиш
шинэс белдлһнд, багчудын
шунмһа матералһн керн
батрулһнд болн делгратин-
д, газетмүд болн журнал-
муд барлж харлһнд, кевүд
болн күүд дунд кедлмһн
хлһн төлэ олон эанглһнэ бо-
лн эврэ нань чигн эврһ
олалһнд парт ВЛКСМ-д
кертгэ дөн күргх. Багчудын
олн эвсн багмудын төлэ
дөнгдсн партийн газетмуд
болн журналмуд барлж йер-
лһниг бүрдэлһн туста бол-
хмн.

СССР-ин Президент баг-
чудын төлэ саз бүрдэлһиг,
хамгин чингтэ зөрүлгисэр
багчудын президентск про-
грамме күцэлһиг сьездин де-
легатир дөнжана, ан саяд
орлһхин түск төр хэлэх да-
лһар КПСС-ин ЦК-д өгчана.

4. КПСС-ин болн ВЛКСМ-
ни хоорндк харлһн. КПСС
ВЛКСМ-д эврәнн политиче-
ск союзникниг, партыд идейн
эврһн, обществн хуврлһнэ
эврәнн программс күцэл-
һнд терүнд дөн болж чадх
оргназац үзжана.

Гуманн, демократическ
социализм тогталһнд шунм-
һаһар орлх, ондарулһна
идеймүдэр - багчудын жисэг
хамцулх, социалистическ
хаалһ шүүж авсн оргназац-
сла нинж үүлэх, демокра-
тическ цуг жисэдлэ болн
оргназацла күүндэр болн
некцлгт делгратир бээх
ВЛКСМ-ин зүткэмжиг, анн
терүнэ XXI сьездар батл-
дла, сьезд дөнжана.

Политическ йонинг илчл-
зөвтэ болн тоомсрта орца-
чнь болхд КПСС комсомол-
лд некд болх, обществн кер-
гүд залһнд терүнэ эвэр-
һн болн арһин эргэүлһиг
күцх, советск багчудын тус-
тан үүлдг олон-политическ
оргназац гнж ВЛКСМ-ла
үр-иньгин некцлтин болн

системни таалд орн-нуттин
урдн барлар атомн энерге-
тикийн болн экстремальн бээ-
дл амт харслһна халхд нау-
чи-техническ политик ухал-
ж авлһнд ик алдг харлһн.
СССР-ин Минэневро, Мин-
ередмаш, Минздрав, Госком-
гидромет, Госатомэнергонад-
зор, наукин Академи, готж-
данск харслт амтнэ амнд бо-
лн эрүл-мендл ээмшг уга
бээдл тетж чадсн уга, өрк
биш түрүлж күцэгдх керг-
үүлдэрмүд батлж авхдан бе-
ли биш бээж. Эи төрэр бээх
материалмудыг хэлэхин төлэ
СССР-ин Прокуратурт ору-
лж өгхмн. КПСС-ин Централ-
һн Бүртклһн Комиссегт ир-
лһнгу коммунистир партийн
даавр даалһна туск төр хэ-
лэх даалһар өгхмн.

шг уга гнж теднэ иткүлһн-
нас келтэ бачм бээдлгд келд-
мһн кедг-государствени сис-
тем уга болжана.
КПСС-ин ЦК-н Политбю-
ро, СССР-ин Министрмүдн
Совет, Украина болн Бело-
руссни Компартияни ЦК-с,
УССР-ин болн БССР-ин Ми-
нистрмүдн Советмуд эск-
ртэ йовдлын кемжлһнн, те-
рүнэс келтэ һарад чигн бээх
ашинь цастнь үнлсн уга,
радиоактивн бузрдсн һазрт
амтнэ ээмшг уга бээдлһнэ го-
сударствени концепц ухалж
авлһар болн күцэлһар чадл
керг-үүл күцэсн уга гнж
КПСС-ин сьезд темдлжана.

Цуг ан тоотас келтэ гар-
тд болн государствд,
КПСС-ин ЦК-д болн парт-
нелсгвд амтн итидгн баг-
жана, тер оргнамудын тоо-
мсрн багжана.

Бичкдүдн жисэна демо-
кратизациг КПСС дөнжана.
В. И. Ленина нертэ Цуссиз-
ан пионерск оргназациг пи-
нрүлх кертгэ гнж дөнжана.
Онц күүнэ делгратл йос-
сидан дөн болдг, социальн
болн художественн үүдэлт
орацулдг, социалистическ
Терскан гражданин сурм-
жлгд оргназац эи болх зөв-
тэ. Государствени йосна ор-
ганмудт парт бичкдүдн
сз хахлһиг харх, теднэ кел-
дг кедлмһин матералһн
көргиг батрулһна болн
делгратин төлэ килмжэн
өгх.

Багчудла кедг кедлмһин
төрмүдиг КПСС-ин ЦК-ч болн
ВЛКСМ-ин ЦК-н, бээрн
партийн болн комсомолск
комитетмүдн хамцу плещу-
мст хэлэсн туста болх гнж
сьезд тоолжана.

Терскнэ туужин һарн эр-
гч келһнэ кемд мана партыд
болн улс дунд бээх цуг үүл-
дг, шунмһа, девалһтэ тоот
советск багчудыг, Ленишк
комсомолын шунмһа дөчлгт
авх гнж КПСС батар ижана.

тускар амтид чинар, меджа-
дгар баһар эанглһнэ-улмһан
күргн.
Чернобыльск АЭС-т болн
зскртэ йовдлын ашг уга
келһар батлж авсн керг-
үүлдэрмүдиг сьезд му болн
баг гнж тоолжана.
Сьезд нинж тоолжана:
— Чернобыльск АЭС-т
болн зскртэ йовдлын ашг
уга келһар СССР-ин Деед
Советин батлж авсн госуда-
рствени союзн-республиканск
программг ил бээдлгд күцэл-
һнэ туст коммунистир-пар-
тиг онц даавр даах зөвтэ;
— радиоактивн бузрдсн
регионмудт бээх амтнэ эрүл-
мендинь харлһар түдл уга
цуг керг-үүлдэрмүд күцэлһн
күцэх, ээмшгтэ зонмудас эм-
тиг нүүлх, бичкдүдт Чер-
нобыльск аюлын ашнэ уга

он-эри ашнэ-материалһн
болн бээдин таал тогталһн,
медицинск, худг-үүлдгнэ,
коммунальн тетиприн төрмүд
хахлһнд килмжэн болн аш-
ган өгтн гнж цуг кемжана.
Советмүдн улсин депутат-
ринг, күч-көлсч коллективн,
олна оргназацт болн жи-
сэди сьезд дууджана.
Бузрдсн һазрт бээх бичк-
дүдн эрүл-мендинь батрул-
һна керг-үүлдэрмүд килч
шинһн күцэлһар партийн
бюджетас 500 сая аман
һарж өгх даалһар шун хан-
нин КПСС-ин Централһн Ко-
митетд сьезд өгчана.
Чернобыльск аюлла эчл-
дла ола эвсн төрмүд зал-
лһнд, терүнэ ашнэ нэвчк
гингүлһнд илэр дөнгөн күр-
гһнд тусла бийсти орлтиг
гнж орн-нуттин олон өгтн
долан сообществиг бичд
суржанавидн.

Троицк арсна завод —
Халыгин ик предприятия-
негн мон. Энд кедсн про-
дукциг мана республикни
болн хоша бээх областму-
дын болн краймудын амти
сээр меднэ, таасж худад
авна. Өдгэ цугт предприя-
һаһадын орн-нутгудын фир-
мла некцж кедлжана. Тедд
энд өдөн һардта болн ишт-
тэ оборудовань улагдж хэ-
в-
гдженэ. Улгүрнэ, ода энд
югославск «Кострой» фир-
мни машин кедлжана. Эи
машин арс эд-бод келһарт
йир икар таасгдана. Һазадын
фирмени оборудовань олзл-
дг болсна хөөн продукция
чинрнэ зөвэр асрв.
ЗУРГТ: Троицк арсна за-
водын иштэч Т. М. Устино-
ва.
В. Морозовни цоксн зург.

Элст балһснд болх субботникд орлцачнрур кесн дуудвр

Пир ола гражданимудын сүв-селвгннэ, зөрм күч-
көлсч коллективсиг седваринь учрт аваа, улсин де-
путатрин Элст балһсна Советин президиум 1990
жилин така сарин 21-д Элстин предприягмүдг цуг
балһсна субботник кех болж шидлэ.

Терүнд шингэсн мөнгн «Жанһр» эпосин 550-ч
өөнд нерэдгасн байрин керг-үүлдэрмүд күцэлһнд
олзлгдхмн, терүнэ төлэ Жилсоцбанкн 000142240-ч
счетд орулж өгдхмн.

Субботник «Жанһрин» өөн күртл балһсна кел-
таалын йерулһар бүрдэгдэж сар хонгин ээл-
цлэ харһжана. Эи сар хонг така сарин 20-д эклд,
ноха сарин 26-д төгсхмн.

Энүнэс иштэ субботник келһар бээх штаб цуг
күч-көлсч коллективсиг, уульнисин болн гермүдн
комитетмүдиг, балһсна амтиг эн өдр субботникд
һартн гнж дууджана. Цуглрсн дала хос-богиг авч
хайх, буг өвс чавчж хайх кертэ, тингчкэд цааран-
днь балһсан дангин цевр-цеерэр бэрх кертэ. Сар
хонгин дотр административн гермүдиг, амтн бээ-
дг гермүдиг цаһалһх, ширлх кертэ, хашаснн ясх
кертэ. Коммунальн пергалтс предприягмүдлэ бо-
лн оргназацла хамдан үлдсн цастн эргид цуг
келдмһиг дуусх, эндтенд бээх олон зүсн нүгн,
траншеймүдиг булад уга кех зөвтэ.

Иим кедлмш эрк биш кех кертэг Элстин амтн
меджэдг болх, тегэд субботникд цуһарн шунмһа-
һар орлхх-гнж нээлжэнэвидн, тингхлэ бидн мана
улсин ончта байриг сээр тосж чадхвидн.

Сар хонгин туршт бидн радиоһар болн газетмү-
дт балһсна кел-таал йерулһна йовудын тускар
эанглэд бээхвидн.

Субботник келһнэ штаб

МАНГИАС ИДАТЕЛЫС, ПРОИЗВОДСТВЕННО-ЭД-АХУН ҮҮЛДРЭС
ЭРЖ ИРДГ ОУУНАС КОММУНИСТИР ЭВРА САН ДУРАП ОУУЖ АГ
ТЭПН МАНГИАС БОЛА ҮҮЛДЛЭХ ДАНООДАТЕЛЫСТА АС СӨ-

16. КПСС территориальн-производственн бэдлэрн тогадна. Коммунистур нөдлөх эс гнж бээх бээрнднь үүд-

Селэнэ социальн бээдл

Икм-Бурульск района А. Пюрбеевин нэртэ совхоз бүрдэгдэд далай цаг давад уга. Эн намр совхоз 25 жилин бөөн тэмдгээр селдженэ. Совхозин цутхли селэн, түрүн халдэ, далай му чиги биш. Но уулын дахад тосхдгсн гермуд модта-садта, өөрдэд халдхэ баб-бичин харудта. Гер болхн хаша-хапта. Мана таничин абу ик теэгт ода чиги хуучарн эргүдэд эс хашалсн гермудтэ кесг фермслэ дэлхүлхэ, совхозин бээдл нам нэг үдэ сөөнд тоолдхн. Эннэ сэн тоот. Урднэ эн совхозд одад уга нанд тинм ухан мел тер даруны гилтэ ора. Бээдэд, амтилэ харһад күндхлэ, өдгэ цагт үчрсн кесг дуту-дундэ энд бээх амтиг гетаж уга. Бээх төрмүднн үчр-утхинь медэд, шинжлэд, ашхлэ цувар эдн хоорндан залхлдата болна.

ЯМР НЕГ йовдл. ардан эрхжэн уга бас нэг йовдл учрадг эсий? Хамгин түрүнд юунас эхий? Күн төрхэрэ наар-усан медж, ер-кэн өндөлхж, жирһлин ймаран цокданд эс орс чиги төрски нааран хээж, ав-эажир амрһан олсн тасрх-хур ирдг. Эн учрас өмтн ймаран уданд бээхэр, геран бэрж, өрк-бүлэн бүрдэдг. Совхозин цутхлигар йовдла, түрүн авт нүднд шин болж үгдсн гермуд йосилан болхлэ эвэр му чигиртэ, нэвр нежжана. Икарнь төвхд, 25 жил болсн герт капиталын асар керглгдженэ гихд берк, болв бээдл тинм. Өдгэ цагт 5 герт капиталын асар, 4 герт йирин асар кедж, бас 5 гер ода эврэ чеерүдэн күлэжана. Тосхлтын материалмуд утаһас нэлтэ йсвр уда-нд татгджана. Орж иржэх материал зүг шинэс тосхл-жах гермудт нердгдженэ, бас сул цагт «Йадрһн» өн гнбэд тернэ чиги ирдг болв, гиж совхозин профю-мин ахлал В. Б. Асирова кел-на. Совхозас сүүд авад эврэ гермуд тосхж болжана, лүг энд тинм өмтн олджахш. Эннэ нанд өвримжэ болж мед-дгв.

— Өмтн уданд бээхэр бээхш. Цуларн гилтэ ирсн өм-тн. Совхоз тосхлхларн мел ажго теэгт бүрдгдсн. Та-данаар келхд, энд урднэ ха-льмгүд бээршлгдэ баар. Ха-льмгүд ин кээсэс ави бээр-шлгдэ эврэ наарта болдг. Алык наар-усна, алык наара күмбч, гиж ода чиги өмтн сурналм. Энтн болхлэ, ван уга наар. Совхозин цутхлгд оршалһна наар уга гихлэ йн-нат. Иим бээдл өвримжэ би-шиг? Өмтн өвгүрхлэ, теднэ погшинь өөрхн өлгс-сидн төр-ски наар-усидн авч идж оршана. Совхоз бүрдхд эйнэ-нэ эндү йарһсмин болжана, — гиж нанд совхозин ах бух-галтер Бадма Сагаевич Ма-нджиев, бийнэ бас талаан наара күн келв. Эн күүнэ кел-сн үг, үнэртэн келхд, күүнэ махмуд кинтрүлнэ.

Ялдг болхн совхоз бээлэ, өмтн чиги энд кедлнэ. Янж, ймаран кевэр эдн бээлэ, йма-ран төрмүд эднүг үүмүлжэ-нэ, идх-уухн бээлэ аль угай, байр харһхлэ, нар-наадан келж, уудьварн йарһхд цуһн бээлэ, гисн төр бас босна. ОДА ЭДЛ-АХУС эконо-микн шин таалд эклэд кедлжана. йаруһан эврэн даншж, мөнгөр бийнэ тет-клһнэ арһ хээж эдн үүлджэ-нэ. А. Пюрбеевин нэртэ сов-хоз чиги олһас үлджэхш. Совхоз эврэн бийнэ дааж, өмтнд жаланин өгч үүлдэнн кергт 6 сай арслгжа кемжэ-нд эдл-ууш йарһж худхд эв-тэ. Тинм арһ бээлэ. Давсн жилд совхоз госуларств 1 сай арслг өгһөһөн данцав. Кедлмшчир жалан паглари авна. Эннэ сэн. Юнгад гих-лэ, эврн эдл-ахуст кедлмш-чир хойр сара жалаан аалго чиги бөөдгн харһна. Сов-хоз махар, үсэр, буудһар госуларствени зураһан күлжэ-чадна. Ноосар болхлэ — уга. Учрин юундэ? Энүнд госу-ларствени зура деерэс буул-гдгдг хуучн автлс му нил-чэн кургжана. Келхд, хөн болһнас дундлад 2 килограмм цевр нөөрүл ноос авч бол-жана. Өдгэ цагт тинм арһ уга. Болв госуларствени зу-ра күлж кергтэ. Тинхлэ ке-ду тонн ноосн дуту болна, терүг совхоз эврэ мөнгөр э-дүдэс худлж авад, эврэ зу-радан орулж өгч болжана.

Иим үлүгүр кенд чиги нуу-вч биш. Ода госуларств эдл-ууш худлж авһна шин үниг туск документс халэжана. Бо-лв кээс тедн бээдл-жирһлд

Бээх эмтндэн төрски наар-усн болдгар

тохрагдхэ? Эврэн бийнэ мөнг-өр тетклһнэ таалд эдл-аху-сн «шудлг» кесг арһ бээлэ. Келхд, совхозад техник кер-гтэ. Сул цагт техник икар үнэртэ, тер бийнэ селэнэ эдл-ууш ода чиги үнэртэд уга. Улгүрнэ, буудл хадгд комбайн (Ростовск) 12 ми-нн арсли, «К-700» ик күтэ трактор 43 минн арсли күр-нэ. Икарнь төвхд, 2 жилдэн кедлэд эдн эвдрнэ, сольсдгд энгс болхлэ ковр, бас ар-һинь хээж яхс кергтэ. Техни-кин эврэ үн холван баб. Тос-хлтын материалмуд болхлэ, 1982 жилдэ авн тавн холван үнэртэ. Совхозмуд болхлэ, эдл-уушан тер кевэрн худ-лад, тер кевэрн кедлэд бээ-на.

ӨМТНЭ САРА хонга ду-нд жалвар соньсүв. Сөөнөр, хару угаһар кедлгд малч сард дундлад 255 арслг авна. Авсн зураһан цувар-һинь күлжлэ, эн жилин чил-гчэр мөра авна. Совхозин хө-өчирин хамгин сэн гисн бри-гад давсн жилин ашмудар 5 минн арсли мөра авсми. Бригад 4 малч кедлнэ. Со-вхозар бүклднэ авад халх-лэ, кедлмшчир энд 352 ар-сли авдг болж наар. Му чиги биш, Селэнд эн мөнгөр бийнэ тетж болхн? Селэнд өрк-бүлмүд, баб гихгэн, 2—3 үртэ, тингчнэд герин дүүкд хүн йнхдэн кедлхш. Селэнд кедлгд-тинм кедлмш чиги уга. Өлг-эд, хуви-хуир, хот-хол үнэртсн цагт эн мө-нгэ нам юмн биш. Бас ма-лын хот-хол, үлэин түлһөн худлж авч, усн-цаһн, бичн-дүн сад, патырин, электро-күчнэ мөнгн болад йовтл да-ла юмн үлджэхш. Тодрха үл-гүр авад халхн.

Гришкевич Татьяна Ме-льтеевна болн Владимир Га-ряевич ханһад, өрк-бүл то-гтаад 8 жил болв. Эдн 4 кү-үнд өскжана. Ууйн Саглр 2-ч класс өрхмн, отхн Наташа нилх. Татьяна Мельтеевна декретн амрһнд бээлэ, залу-нь — машин залачар кедл-нэ, совхоздан нүүрлэд то-олгднэ. Түрүн жил эдн эх-эчирлһөн бээсн. Нурвн өрөтэ патырт хойр өрк-бүл, 5 бөдүн күн, нэг нилх бээ-сн. Совхозин хардвр эмт-нэ бээдл медэд, шин патыр

баб өрк-бүлд йиллж өгв. Владимир Гаряевич буудл халһна кемд комбайн кед-лжана, тегэд терүндэ геринь харһж чадсн уга. Болв Та-тьяна цутһн цээлһж, тодрха-нар келв. «Совхозин хардврт нундх учр уга. Нег үлү сов-хозин директор байхууһн икар дөһнэ. Ймаран чиги төрэр терүнд одхлэ, онднн дөн кургчэр зүтһнэ. Соци-альн үнн-чик бээдлар энд цу-гинь кехэр седнэ. Бээчин тех-ник ода ковр. Болв буудл худлад совхоз кинтрүлдг ма-шин авч. Терүнас негнэ мана өрк-бүлд нүүрлгд кедлмшчир өрк-бүл, гиж йиллж өгв. Мал, шову бөрнөвдн, зер-земш-тэ модд бээлэ, тингэд теснө-видн. Хойр үртэвидн. Болв бод малыг өмтн босад-босад алад бээж болһгонь ил мед-гджана. Нурһлж шовуна ма-шин олалгднэ. Магазинд хая нег орсн махн цутһалһн күр-тхш. Тегэд махн идх сед-клэри биш, бээхэрн идх бол-ж йарна. Яду йовдл бээлэ, — гиж герин ээн күүкд күн инэж үгэн төгсөв. Энүнэ кел-сн үг — цагин тэмдг бол-жана.

ЭДНЛЭ ХОША Нина Ба-диевна болн Сергей Му-каевич Надобитович бээлэ. Тедн өркөн өндөлһд 13 жил болв. Бас дорвн үртэ, нурвн көвүн, нег күүкн. Нина Ба-диевна бас эврэ туск хал-хлэ медүлв. Хойр күүнд күүнэ келсн төрмүд эдл. Магазинд бичкдүдн хуви худлж авхд күнд, бичкдүдт кампад-бал-та уга. Би совхозд одсн эдр совхозин цутхлигин хот-хо-лын магазинд хойр зүсн кампад авч ирсн, өмтн ил-риллжэж. Күн болһнд 300 грамм кампад өгчана. Энүг цээлһн учр уга.

Совхоз Приманьчск се-лэнэ Советин медлд бээлэ. Бээри наарт Советмуд йосан хартан авч үүлджэ кемд эдл-аху, селэнэ Совет хоорн-дан йнж хамжж үүлдүнн тускар медхэр селэнэ Со-вет наард йовув. Нүднд үг-дсн тоотн байрлуулсн уга. Советин тоомср өөдлжх, эн күч авчар йосна кемд Совет бээрлжэ герин бээдл сөн уха нүүнд орулшго. Ыза-һасн чиги, дотрасн чиги халхлэ, негл ээн уга бээрн.

Шуһу, ора уга гөлмд бэр-гдж, шора-тоосн, ордг үднэ мөткәнэ үмкред хамхрж. То-омсрта ээн тинм герт бээхий? «Шуурх өрк дотрасн» гадг хальмг үлгүр сананд ойна. Бийнэ күүнд тоолдго ээнт өмтн күндхн? Цүг эн ухан-тооларан селэнэ Советин ах-лачд келж чадсн уга. Эс гиж эдл-ахун наардачин боли селэнэ Советин ахлачин үл нег нарт бээхий эн бас нег герчлжэхий? Умшачнрт цээлх кергтэ. Унэртэн эн хойр үүлн нег күн даажана. Ва-силей Матвеевич Чужаева, терүнд чөлн уга болад, кү-үндж чадсн уга. Яаха хойр үүл даана гисн күнд йовдл.

СЕЛЭНЭ СОВЕТ соци-альн халхар кедлмш кехш гихлэ, хажр болх. Ю г а г а г гихлэ, не-сн кедлмшн ил. Эннэ оаһ теткултэ өмтнд мөнгнэ дөн кургһн, түлһн мөнгин дан-цалһн, нань чиги үлгүр да-ла. Нанцарн бээдг когшлудт совхозас немр мөнг өгэд 100 арслг кургж өгднэ. Селэнэ Совет мөнг шингэх арһ хээ-жана. Ода совхоз фермерск эдл-аху бүрдэхин төлэ селэ-на Советс наар нээмөдлж авчана. Давсн жил тинм нег бригад тогтагдла. Түрүн аш-лар му биш. Бригадын кед-лчир сард, дундлад, 350 — 400 арслг авч. Йилин чил-гчэр бригад 13 минн арслг авч. Бригад 3 күн кедлнэ. Күн болһн кедү мөнг авснх тоолтн. Наар нээмөдлжэс биш, нааднх цувар эднэ эврэ юмнд тоолгджана. Техни-кд эдн бийсн эвн. Эн үл-гүрэр эн жил бас 2 бригад тогтагджана. Халхлэ, арһинь олхлэ, селэнэ Совет бюджет-тэн ясж чаджана.

Болв өмтн олсн мөнгөри бийнэ тетхэ зөвгэ. Ода бол-хлэ тинм арһ уга. Эннэ хол-лгч төр. Эн төр члж совхо-эд халһгджана? Эн сурар би совхозин специалистирлэ хар-һларн тэвүв. Тодрха хэрү уга. Эс гиж махн-усн эврэ, дөкэд юн кергтэ гисн аюта хэрү өгнэ. Болв өмтн болхлэ, махн уга, гиж келнэ. Сохо-эд махна ларек секж болш-гой? Тинм төр нег чигч дэ-жж совхозин хардвр, селэнэ Советд, профсоюз комитетд тавгдж уга. Махн зүг хал-

тата учрежденьсэр орлж. Совхоз мах госуларствд ор-улдг болчкад, эврэ кедлмш-чирэн неж харһжах эдл-уушар тетжж чаджахш гисн бээдл өдгэ цагин уханла ир-лжэхш, гиж медгднэ. Өмтн нам кооперативн чиги үнэр худлж авч саната.

Б. УБУШНЕВА, мана копр.

Коммунист Х. Ш. Ханов Малодербетовск района «Путь к коммунизму» колхозин нүүрлгч хөчирин негнэ мөй. Сүд кесг жилин туршарт энүнэ харджах коллектив төл боли ноос кирж авһна зураһан давулж күлжана. Улгүрнэ, нидн жил эднэ хөөнр зун хөн болһнас нам зун тавн нежбэд хурь өскж салһж авсн. Тернэ бүл районд хамгин өөдн күлжэ болсми. Эн жил бригад түрүн хурһлжах хөөдэс төл авч. Тер бийнэ 100 хөн болһнас дундлад 100,6 хурһ авч. Эннэ чиги района наадк эдл-ахусн тинм бригадмуд дунд хам-гин өөдн үлж болжана. Ноос кирж авһна чиги зуре физическ чинирэр зураһар халгдснэс үлүлж келдг. ЗУРГТ: нүүрлгч ах хөөч, коммунист Х. Ш. Ханов. В. Эрдиевин цомсн аург.

АҺАР ЦЕВРДВ

Аһарин бээдлн цевр-кер сүл цагт Элст балһсн бээх өмтн үүмүлжана. Тер зовли-гин учр-утхн тэмдгтэ. Юн-гад гихлэ, аһар буурлдг про-мышленн предприятиемуд ма-на хот балһсн олн бээлэ. Одахн күртл тинм нег пред-прияте болж «Элистинский» махна комбинат бас тоолд-гд бээсн. Комбинатын тех-ническ фабрикад кедг пехин хөөснэс му үнр харлг билэ.

Хот-хол эд-бод кедг эн предприятие администрат бо-лн инженер-техническ пер-глт кесгтэн тер Ровдггдг уурулх эв-арһ хээжсн. Полтавск инженер-тосул-тын техническ номин кан-дидатр, доцентр А. Г. Колленко, Ю. С. Голли, В. Н. Семенов эднэ дөнгөр тинм эв-арһ олгдв. Болв тер шин систем олзлахн өмн. Дөкэд чиги ик хөөрнн кедлмш кедг. Буэр тооггг цеврлдг бөөрнэс түгсн усн минерфлорт хорлан кур-гжх учар химическ эв-арһ олзлгдн уурулв. Предприятия гаанн үлэ-тэ ДКВР-4/13 гилд нурвн хөөстэ эврэ котельн бээсн йир ик дөн болв.

Ю. БАДМАЕВ, махна комбинатын директор.

Күч-көлс бүрдөлһнэ шин эв-арһ

«Металлист» кооперативин өслт

Яшкульск района кудьту-рин бээдл-жирһад нэртэ ар-тист. Социалистическ Күч-көлсн Герой, СССР-ин үл-сн депутат. Махмуд Эсми-баевн тускн кооперативн бээ-длэ ора аалд. Йилһнэ ма-ли-улсн бийнн биятэ эр-мичг. Ишкуль поселка бил-эрднн үүлүтэ гиж «Метал-лист» кооператив үчир не-сн. Билетин мөнгг цутта-һинь кооператормуд өгснн, кооператив олсн мөнгн цувар бууч седилин нэрт олал-гдсн.

Тингж «Металлист» кооператив Ишкуль поселкин социальн бээдлгдг асрулһнд тэмдгтэ тависн орулжана. Келхд, уузынхт герл өгдг советиникуд худлж авһна талһн эдн өмтн нилх.

Хот-хоолын программн бээдл-жирһад тохралһнд керлжэх күч-көлсн предприя-тымүднн негнэ — Арһанск махна комбинатын коллек-тив мөн. Эндр өдр комбинат-ын цут цехмуд болн бри-гадмуд шунж, күч-көлснэ өөөдн ашмуд бэрж кедлжэ-нэ. Комбинатын коллектив

Электростанция цехд Александр Жолоб, Петр Бе-рессов, Александр Шатинев, Николай Панчуров төмр ха-шан термө келжана. Эднэ про-дукт районд өөөдн үйлэт олжана, предприятиемудт болн организацият икар керлг-джана.

Нартан өөтэ, эвта-допта мастер болж, токарь Петр Александрович Саманев тоол-гднэ. Энүнэ кедлмш цутта-һинь дөн болна. Ймаран чиги деталг ан токарь сан чиги-тэйр неж йарһна. Токэри болн дэслерн станокудт П. А. Саманев эдл сөөнөр кедлнэ.

Дөрлдэнэ нүүрт наарцхав

133 тонн мах, 14 тонн аек, 33 тонн полуфабрикат өрөл жилэ даалһварасн үлү госу-ларствд орулж өгснн.

Ах мастер Галина Алексеевна Павленко наарцах колбасн, Алексей Тимофее-

вич Сарсинович наарцах полуфабрикатын цехмүднн гол-лентивс өрөл жилэ зураһан давулж күлжана. Дөрлдэнэ нүүрт наарцхав.

З. УЛЮМДЖИЕВА.

Будлтын комитетмүд бүрдэгдженэ

Костромск областин селэ-на райодар колхозмүднн бо-лн совхозмүднн наардачир йирин биш үүлдэр дөвгү-лн. Энд эднэ хардлар аггир-иниудин будлтын комитетмүд бээрлжана.

ТУ МОСКВА ЭЛСТ

4-я серия Худ. фильм. 20.2
— Коммент. 20.45 — Бюж.
зид төвшүн наартан ортн
21.00 — Кинофестивал
21.30 — Сөн сэдхилэ нээл:
Баскетбол. Залу улс. Во
лейбол. Куука улс. 23.00 —
Региссер Л. Бахрадин филь
мис,
Дээрэ программа: 18.25 —
«Республиканы программ»
(Хальмг келэр). 18.35 —
Фильм-коммент. 18.50 —
«Республиканы ато». (Орг и
дэр). 19.00 — «Долгыа
Баачудын программ. 20.0
— «ТВ-н тэгүг ширээ». ШЯ
тан эгдмэл соншвар.

«Жаңһрин» 550 жилин өөнд

ХОШУДА НУТГИН ХОЛЫНЬ ЯАХВ...

Октябрьск района «Октябрьский» совхозд хотна байр болв

Нари өдрийн өрүн, Нирийн өрт босад, үнн саяа, тугаад харьцаад, занди улз, цайн уудг амтн хотна байр болж, гиж күүлджэсми. Сар шаху өмн Джиригитинск селэнэ Советин медд бээх Октябрьск района «Октябрьский» совхозд хотна байрт, хотна байр болжн зарлгдла. Тер цагас анн селэнэ нуг амтн байрин өмн өдр, бөлдөр кежэсми. Селэнэ Советин, совхозин һардари элчир бөлдөмн келдмшг һардк йовла. Теди дунд Джиригитинск селэнэ Советин ахлач Василий Бадмаевит Набитов, «Октябрьский» совхозин директор Гара Бануевич Санджиев болн нань кесг амтн бээнэ. Тер дотр хот-хол кесн, ишкэ гермуд тэвсн, һарин һазр бөлдсн кесг күн бээжин болжана. Эдн бас ар-чилдари дөн-нөнд болж хошууда һазрт болсн эн байриг өөнд нөмжөнд давулхин төлө цугинь нөв.

Төгөд байрин өмн өдр нэр болж һазрт шуулгдл гүүлдэс бичкүд нари өдр хамгин түрүн ирхэв. Халымг хушта күнд, көвүд дала, Тедиинг халжнһад ямаран ке хушн, гиж саяааа. Эдн бас байрт орлсн улс бөлд нөнд бөлд гүүлдэжнэ. Төгөд олч күнэр арн часин элдин Селдариин нөлднн төгөд хотна байр амтн цуг өөрдэ. «Октябрьский» совхозин бөлднн, «Жаңһрин» хотна байр амтн цуг өөрдэ. «Октябрьский» совхозин бөлднн, «Жаңһрин» хотна байр амтн цуг өөрдэ.

Хотна байриг һарджах улс А. В. Санджиева болн Д. Б. Налхаев хошууда һазрт лавжах хотна байр элжнһин зарлад йоралин үгмүдн нөлдхөв.

— Чини-ини угаһар, халымгин тегиин автар хотна байран кежэй, — гиж эдн зарлхав.

Терүнэ дару «Октябрьский» совхозин хамгин тоомсрта эитид үг өгдөв. А. М. Гаряева дээнэ өмн, арн нөмтөдөн, Хошудовск селэнэ Советд келдк йовсн. Дууч-бичи, билгтө күүн хошууда һазрин йисн нөлдө хамдан мана - алдр дуулвр «Жаңһрин» 500 жилин өөнө байрт 1940 жил Элстүр одсми. Тер хол цагас кесг жыл давн. Ода болхла Халымг «Жаңһрин» 550 жилин онча өөн темд-гдхми. Б. В. Хаваев бас эн һазра күн, Өөж-бөсөн һазрасн эн цөрт мөрдд нөмш-фашистс дееричирас Тер-син харж йовсми. Ода күртл эн нөгшн аав болж, сн дунд тоомср ээлж, бай-чудт нудн-амн болжана.

Селэнэ тоомсрта эити, нүч-көзснә ветеранмуд үгөн нөлд Барсна хөөн Джиригитинск селэнэ Советин ахлач В. В. Набитов үг авч, бөлд цугт эи селэнд 13 нөлднн элчир нөмшн бөлднн, «Жаңһрин» хотна байр амтн цуг өөрдэ.

муд тосхһна болн нань чиги төрмүд халж йовна. Урдн бички селэн бөсн һазрт цаһан чолун гермуд дүнгэж зөгсжана. Бөдг эитнэ то темдгтөһөр өсөд дундын школ, амбулаторь, магазин болн нань чиги уч-реиденс тосхгдсми. Октябрьск МЖС болж бүрдсн эн адл-аху «Октябрьский» совхозд хуврэгдла. Эн совхозин һардад олн зүсн төр-мүд халһһинд темдгтө һө-цин орулсн И. В. Соломиний, А. М. Цаганов, П. М. Бамбарыков, Н. Б. Байев эднд хотна байрт иртн гисн үрвр кеждсми. Эн сел-лнд бөсн, келдк йовсн талдан амтн хотна байрт орлх саната бөлдө. Цуһар эдн эс ирж чадсн бийн йоралин үгмүдн илгэж.

Хотна байр элксн зарл-гдла цөөкн минут давсна хөөн хойр энд хувагдсн селэнэ эити өвниринн автар итклтөһөн медүлхэр шув. Олн өмтн хүрсн «Октябрьский» совхозин цуг-алд ишкэ гермуд тэвгдсн ээлж келдэвиди. Нарн өдр төр гермудиг бер көвүн хойрин элгн-садн ээлд ке-рүлдхөв. Хотна байрин про-граммар эн өдр халымг хүрм бөлдө давулхин үзүлгдх бөсми. Хойр ишкэ герин өөр ке-сөхн халымг хушта мед-һир, дундын ласта аа-лус, нүүкд улс үгдэжнэ. Ке-рүдн һазрин эити үүмтө бөсн. Наһаһинн нүүдлөд итүһн һазрүр элг орүлх цөртө. Көвүн элчир В. Бар-

няев, Г. Босхонджиева хо-йрт эн дааврта цаг. Улд уга-зэи орулх күн В. Лиджиев күүкнэ хотнур йовж одв. Зөвөр күлэвртэ болсн бийн өмн кергөн күчөһөд, худирта-һан өөрхн элгн болхан ме-дүлж келд хүрм болх цаг ээлж ирсми.

Сөн ээлж авсн көвүнэ эи-эи, элгн-садн хүрмд бөлд-жөнэ. Медотирн ю авч йовхнн, ямаран юм нөхнн ээлж өгчөнэ. Цаһан илан ааль бөөнэ, дер авт, келд күн йовжн, ахлачн нөмб? гисн үгмүд соңсгдд бөөнэ. Берин һазрт чиги бөлдврин ием гүргүдн орчсми. Хот-на эн байрт болжах хүрмд күүкнэ элж болсн А. М. Хулхачиевин иштэ герүр олн элгн ирэд демөн өгч хүрмд бөлджөнэ. Тер ке-мдн көвүнэ элгн цаһан илөһөн, хүрмин өркөн авад мөри тергөр зөв аргад һарч йовхана. Хаалһ удаһ, халуһ һан болвчн берин аодас йовсн эити индтө-наадта йовхн үзгднэ. Удан хаалһд муурад ирсн улс өөрдөд ирсиннэ ээлж орулад күүк-нө герт ирж буужана.

Тедиинг ахлалж ирсн Гаврил Бембеевич. Бухаев худиртаһан мөндлөд көвүнэ һазрас авч ирсн юмг эл-лөһөд орулгн гижнэ. Бе-мбеевич келд, медотир авч ирсн юмг хөдөһөд, шинж-лөд орулх зөв өгчөнэ. Ца-һандн чиги кезэи халымг ахлчар худирг деер һаржнэ. Ахлач Г. В. Бухаевин дару С. Г. В. Ко-

каев хойрдг болж суусми, һурдгчн К. Э. Бадмаев, эмгн болж Б. Х. Дорджиева, бер болж Ш. Кекеева эдн ирсми. Ут-турштан көвүнэ гөзрас йисн күн ирсн болж һарв. Харсн цагт күүкн ар-дгчн болж. Келхд, бер көвүн хойрин дүриг герги залу хойр Геннадий болн Рита Кокаевичн наадэ.

Ирсн худир тоогдд, хүрм илргд бөөнэ. Хотна байрт орлсн олн өмтн бас байрт элгдк цугинь чикөр ке-жнү, гиж шинлджнн соң-сгднэ. «Хүрм гилэ, хумха йисн нөлдврт» гидгөр хошууда һазрт болсн хотна байрт болжах хүрмд то уга олн өмтн ирж. «Орсн хур гиндг, ирсн гинч хөрдг» гидг кезэи халымг үлгүрүр худир күү-кн авад хөрд лаг өөрдөд ирв. Эн-эцкн, өөрхн элгн-садн хөрд һарчах күүкнлө-һан мөндлөд һарчана.

Күүкн күрхх эити Виктор Борисович Мув һарджана. Ниргөд һарсн худирин хойр мөри тергн селэнэ өөр ирж зөгсн. Ахлач болжах В. В. Мув болн Г. В. Бу-хав хойр хотна байрт орл-жах эитид хүрмд орлжах эитнэ нөв лажана. Шөг-лад, хатхад келжэ эи үг-мүдиг өмтн ахлх ташад төсө.

— Моһа келер маһа-рамд хатхад, бөкүн келер бөөрнн хатхад, халымг хүрү-гүр хавн келдг, хар усн деер өрм бөдгөр келдг хошууд ичин залу Коһан Боован Салж-һөр, Зөв үгн келдг, күүкн зүрн ануалд, цаһан

саната, баахн наста, бийдн зөв цогцта, теглг нурһа баа-һин шар Бамбарыка Миха-һин Юра гидг залу, — гиж Г. В. Бухаев бийн дахсн улсн таньлдулжана. Тал-дан эитнэ тускар чиги эи бөлдн, хурц үгөн келд.

Дарунь сөн деер һарч ир-сн В. В. Мув эврөксн буу-лад магтсн деерн бийн марцакш.

— Нөһинн олж келдг, келн ээдрн келдг, бийдн зөв цогцта, шулу-дулуи Баһ-Цоохра лутга. Баруна көвүн Муһа Борисин Вик-тор, ахлач болж ирүв, талн намаг таяд, медд бөөхгөвт, — гижнэ.

Экһлэс авн сүл күртлн халымг келер давсн эн нөв-наадид Джиригитинск селэнэ Советин медд бээх «Октябрьский» совхозин күч-көсчир хошууда нөвн дуудулжа-һан медүлэ. Эдн төрсн кел-лн илһнн сөн келер меднэ, өвниринн автар иштэ, теруг цаарандн делгүрүлх еһната. Терүнэс байрта юмн бөдг болхн? Келхд, хошу-да һазрт давсн хотна бай-рин өдрлө һанһн хүрм биш мөри урлдан, чидлн сорһн, цалм хайһн, нань чиги дөрдн болв. Аш сүү-ладн эн байриг бөлдһнн ик төвдн орулсн халымг келнэ болн литературин ба-һи Анна Васильевна Санд-жиеван нөв элхх кергтэ. Эн күнд күн байрин про-грамм, йоралин үгмүд ба-ах бичсми. Ним улс эл-лэһн һардир селэнэ Совет-

ик дөн болод олн келер хотна байран давул. Келхд, Октябрьск района нань чиги элжн «Жаңһрин» 550-ч йовн өөнд нөмжөнд бай-рин нөмжөд давул.

САҢЖ-ҺӨРӨН Иван, мана шинлэ корр. ЗУРГУД: хошууда һазрт давсн хотна байр. А. Дорджиевин цөсн авч-келд.

ТУ МОСКВА ЭЛСТ

Таа сарин 27, 10.45 — Муһафилм 16.35 10.30 — Муһафилм 11.00

•50 жил урд барлгдла
Үүдэлтин булг

Доржн Баси — нөвэ халымг шулг болн прозани. Билтэ эн бичи халымг болн орс келар хөр һар деер барла һарһсми. Тедиинг элчарч бөлднн тосн умш-лаа дурта билэ. Эн орсн классикүдн алдр үүд-армү-диг орчула халымг улсн теглэ таньлдула. А. С. Пуш-кин халымг улсн теглэ таньлдула. А. С. Пуш-кин халымг улсн теглэ таньлдула. А. С. Пуш-кин халымг улсн теглэ таньлдула.

Цимлянск үсна тогталыг төгөс гиж нөвднэ. Тернэ учрта, юнгад гихлэ аһуһарч эн ир ик, Тингчнэд энд амтн амрхд цуг сн тал үүд-дсн бөөнэ. Энд бөөршлсн «Чайка» турбад Ик Царн селэнэ дундын школын сур-һуһчир амрад ирв. Амр-һн кемд сурһуһчир олн зү-сн керг үүд-армүд шумһанаа оралд наган ик сөргөһтөһөр давула. Улгүрн, спортн, өд-р, күүднн мөрдөх, «Күт-Алһд» келдг, нөвн нөмжөдн.

Турбад бөсн келер сур-һуһчир амрад ирв. Амр-һн кемд сурһуһчир олн зү-сн керг үүд-армүд шумһанаа оралд наган ик сөргөһтөһөр давула. Улгүрн, спортн, өд-р, күүднн мөрдөх, «Күт-Алһд» келдг, нөвн нөмжөдн.

Төгһсин көвөд

Зуни амриһан сурһуһчир соһһар давулжахд, шөфмү-дин — «Октябрьский» нөв-тө кооперативин ахтүс бө-днэ ласта. «Чайка» турбад амрх арч үчрнн кооператор-мудт үүд-армүд шумһанаа оралд наган ик сөргөһтөһөр давула. Улгүрн, спортн, өд-р, күүднн мөрдөх, «Күт-Алһд» келдг, нөвн нөмжөдн.

